

TÜRK SİYASAL HAYATINDA YUSUF AKÇURA'NIN YERİ VE ÖNEMİ

The Position And Importance Of Yusuf Akçura In Turkish Political Life

Reference: Tuna, F. (2020). "Türk Siyasal Hayatında Yusuf Akçura'nın Yeri Ve Önemi", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 6(37): 1901-1912.

Feyzullah TUNA

Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyasi Tarih Bilim Dalı, Kocaeli/Türkiye
ORCID: 0000-0003-1107-7305

ÖZET

Yusuf Akçura, Fransız İhtilali'nin ortaya çıkarttığı fikir akımlarının dünya tarihinde dönüm noktası oluşturmaya başladığı dönemde yaşamış Türk aydınıdır. Öyle ki, yeni oluşmaya başlayan Türk siyasal hayatına dair yayınladığı "Üç Tarz-ı Siyaset" başlıklı makalesiyle, fikir akımları hakkında tanımlamalarda bulunmuştur. Akçura, ilgili makalesinde tanımlamış olduğu fikirlerden biri olan Türkçülük fikrini; hayatı boyunca Türk siyasal hayatında işlemiş ve Türk toplumuna aktarmaya çalışmıştır. Akçura'nın Türkçülük fikrine getirmiş olduğu tespitler ve değerlendirmeler ise, bugün dahi Türk siyasal hayatında yer alan Türkçülük fikrini etkilemiş ve siyasal düşünce hayatımızda önemli bir yer tutmuştur. Ayrıca Akçura, Sovyetler Birliğinin dağılması sonrası Orta Asya ve Rusya'nın egemenliğinde bulunan yerlerde yaşayan Türkler ile Türkiye'nin köprü kurmasını sağlayan bir fikir adamı olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yusuf Akçura, Üç Tarz-ı Siyaset, Türk Siyasal Hayatı

ABSTRACT

Yusuf Akçura is an intellectual who lived in the period when the stream of ideas that the French Revolution revealed to constitute a turning point in world history. So that he makes definitions about the stream of ideas with his article "Three Kinds of Policy" (Üç Tarz-ı Siyaset) which was published on Turkish political life that has just started to occur. Akçura handles and tries to transfer the idea of Turkism which is one of the ideas he defined in his related article to the Turkish society throughout his life. The findings and evaluations brought by Akçura to the idea of Turkism have influenced the idea of Turkism in Turkish political life even today and has taken an important place in our political thought lives. Also Akçura appears as an idea man who makes a bridge between Turkey and the Turks who live in Central Asia and places which are under the sovereignty of Russia after the disintegration of the Soviet Union.

Key Words: Yusuf Akçura, Three Kinds of Policy, Turkish Political Life

1. GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemi üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, 1699 yılında imzalanan Karlofça Antlaşması ile art arda gelen yenilgilerin ve Fransız İhtilali'nin, Osmanlı İmparatorluğu üzerinde yıkıcı etkiler bıraktığı görülmektedir. Öyle ki, yıllardır bu sorunlara karşı birçok ıslahatlar uygulanmışsa da başarılı olunamamıştır. Tanzimat Dönemi ile birlikte, Osmanlı devlet ve toplum yapısında önemli ıslahatlar yapılmıştır. I. ve II. Meşrutiyet Dönemleri ile birlikte Osmanlı siyasi alanında da hareketlenme artmıştır. Bu hareketlenme çeşitli düşünce ve fikirlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Uçarol, 2008, s. 203-469). Her ne kadar Tanzimat ve ondan sonraki süreçte yapılan ıslahat ve meşrutiyet hareketleri ile çok dinli ve birçok etnik yapıya sahip bir toplum olan Osmanlı İmparatorluğu, bu yapıların imparatorluktan ayrılmasını engellenmeye çalışılmışsa da bu amaca ulaşılammıştır.

Bahsi geçen bu hareketli ve çetin yıllarda, Yusuf Akçura'yı devletin siyasi yapısını ve ideolojisini incelerken bulmaktayız. Akçura, Paris'te aldığı eğitimin yarattığı aydınca bir bakış açısıyla, bize düz bir fikir anlayışı yerine, tarih ilminden yararlanarak o dönemde Osmanlı toplumunda oluşan siyasi dalgaları karşılıklı inceleyen, olumlu ve olumsuz yanlarını toplumun önüne koyan bir aydın portesi çizmiştir. Öyle ki, halkın içinde bulunarak her an edindiği fikirleri bilgi süzgecinden geçirip yine halka arz etmektedir.

Yusuf Akçura'nın Türk siyasal hayatına getirmiş olduğu bakış açısının inceleneceği bu çalışma, Türk siyasal hayatının en önemli dönemlerinden birine şahitlik etmiş ve aktif rol almış bir aydının portresi olacaktır. Bu anlamda Akçura'nın, Türk siyasal hayatındaki yeri ve Türk siyasal hayatına

kattığı değerler de çalışma için önemli olup ayrıca incelenecek noktalardır. Bu çerçevede çalışma, dört ana başlık altında gerçekleştirilecektir. Bunlar:

- ✓ Yusuf Akçura'nın hayatı,
- ✓ Yusuf Akçura'nın yaşadığı dönemdeki siyasi fikirler
- ✓ Yusuf Akçura'nın fikir dünyası
- ✓ Yusuf Akçura'nın Türk siyasal hayatındaki yeri ve önemidir.

Akçura'nın fikirlerini ve çalışmalarını incelerken diğer yandan da bu fikir ve çalışmaların Türk siyasal hayatının hangi noktasında yer aldıklarını ve nasıl bir değer kattıkları incelenmeye çalışılacaktır.

2. YUSUF AKÇURA'NIN YAŞAMI

Yusuf Akçura, Kazan, İstanbul, Trablus ve Paris dörtgeninde şekillenen hayatının başlangıcı olan doğumu ve ailesi ile ilgili şunları aktarmıştır:

“Akçura ailesi; Şimal Türklüğünün kadim ailelerindedir. Bütün aristokrat aileler gibi, Akçura-oğulları da baba ve dedelerini, dört yüz yıl evveline kadar, bilmem kaç göbek sayar dururlar. Yusuf'un babası, büyücek bir çuha fabrikası sahibi, oldukça zengin Hasan-bay adlı bir fabrikatör idi. Anası, Kazan'ın eski mar'uf bir burjuva ailesi olan Yunus-oğulları'ndan Bibi Kamer Banu Hanım'dır. Yusuf 1879 senesi Kanun-ı evveli'nin ikinci günü, Volga sahilindeki (elyevm Ulyanofski) şehrinde tevellüd etti (etti).” (Akçura, Türkçülüğün Tarihi, 2018, s. 179).

Akçura, babasının ölümünden sonra annesi ile birlikte İstanbul'a göç etmiştir. İlk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra askerlik mesleğini seçen Akçura, Kuleli Askeri Lisesi'nde eğitimini sürdürmeye karar vermiştir. Buradan mezun olduktan sonra kendi tabiriyle “ *biraz şuurlu Türkçüğü*” nün (Akçura, Türkçülüğün Tarihi, 2018, s. 178) başladığı Harbiye Mektebine 1895 yılında girmiştir. Bu Türkçülük şuru ise, Akçura'nın siyasi faaliyetler de bulunarak Harbiye'nin ikinci sınıfında bir uyarı almasına neden olmuştur. Bu uyarı Akçura'nın başarılı bir öğrenci görülmesinden dolayı verilmiştir. Ancak Akçura, siyasi faaliyetlerine devam edince Harbiye'den atılmıştır ve askeri mahkeme kararıyla müebbet olarak Fizan'a sürgün edilmiştir. 1899 yılında Trablus'a ulaşan Akçura, burada Fizan'a kendisini gönderecek ödeneğin olmamasından dolayı hapsedilmiştir. Bir süre sonra bu hapislik Jön Türklerin faaliyetlerinin sonucu yumuşamıştır ve Trablus içinde serbest dolaşma izni almıştır. Bu süreçte ise kendisi gibi sürgün edilmiş olan Ahmet Ferid Bey (Tek) ile Fransa'ya kaçmayı başarmıştır. Akçura, Paris'te üç yıl Siyasal Bilgiler Okul'unda ders almıştır ve “Osmanlı Saltanatı Kurumları Tarihi Üzerine Deneme” adlı tezini vererek okuldan üçüncülükle mezun olmuştur (Akçura, Üç Tarz-ı Siyaset, 2018).

Paris'te karşılaştığı ortam Akçura'nın, Türkçülük fikrinin olgunlaşmasını sağlayan bir ortamdı. Öyle ki bu durumu kendisi şu şekilde ifade etmiştir:

“Paris'te ilk görüştüğü Türk milliyetçilerinden Doktor Şerefeddin Mağmumi merhum, kendisine Osmanlılık fikrinin çürüklüğünden, anasır-ı muhtelifenin te'min-i i'tilafi (muhtelif unsurların uyuşma sağlamasının) imkansızlığından, Türk milliyetperverliğinden garı hiçbir salim fikir olmadığından, garbluların umumiyetle şark ve Türk düşmanlıklarından... bahs eylemişti. Doktor Şerefeddin Mağmumi'nin bu sözleri milliyetçiliğin izleri zaten dimağında biraz mevcut olan Akçuraoğlu'na çok derin bir te'sir icra ettiğini hala hatırlarım.” (Akçura, Türkçülüğün Tarihi, 2018, s. 182). Ayrıca yine kendi ile ilgili Akçura, “...Akçuraoğlu, Ulum-i Siyasiyye Mektebi'nden aldığı derslerle milliyetçiliği ve Türkçülüğü siyaset sahasında düşünmeye başlamıştı.” (Akçura, Türkçülüğün Tarihi, 2018, s. 183) ifadelerinde bulunmuştur. Milli şuru giderek artan ve bu durumu bir aydın olarak inceleyen Akçura, mezuniyeti sonrası 1903 yılında Kazan'a dönmüştür. Burada öğretmenlik yaparak hayatını kazanan Akçura, aynı zamanda Ahmet Rıza'ya yazılar göndermiştir ve imzasız olarak bunları yayımlatmaya başlamıştır.

Bu süreçte Akçura, Türk siyasal düşüncesi ve hayatında önemli bir yeri olacak olan ‘‘Üç Tarz-ı Siyaset’’ makalesini 1904 yılında Mısır’da çıkan Türk gazetesinde yayımlamış ve dikkatleri üstüne toplamıştır.

Osmanlı Devleti’nin siyasal hayatında Üç Tarz-ı Siyaset ile ses getiren Akçura, aynı zamanda Rusya’da yaşanan ‘‘ 1905 İhtilali ‘‘ ile başlayan yeni sürece de katılmış, özellikle Kazan’da kültürel ve siyasal faaliyetler de bulunmuştur (Armaoğlu, 2007; Kurat, 2010). Akçura faaliyetlerini şu şekilde ifade etmiştir:

‘‘...İsmail Beğ Gaspırinski, Ali Merdan Beğ Topçubaşı, Abdürreşid Kadı İbrahimof gibi emekdar cemaat hadimleriyle beraber çalışarak 1905 İhtilali sıralarında Rusya Müslümanları İttifakı ünvanlı büyük firkanın teşekkül ve teessüsüne hizmet etti, ve firkanın merkez-i idare azalığına ve katib-i umumiliğine(genel sekreterliğine) intihab edildi(seçildi).’’ (Akçura, Türkçülüğün Tarihi, 2018, s. 198). Akçura, Rusya’daki bu ihtilal sürecinin fazla sürmemesi ve çar tarafından Duma’nın kapatılması sonucu tekrar baskı rejiminin oluşmasıyla karşı karşıya kalmıştır. 1908 yılında Osmanlı İmparatorluğu’nda II.Meşrutiyet’in ilan edilmesi ile İstanbul’a geri dönmüştür. (Uçarol, 2008, s. 469).

Akçura’nın, İstanbul’a geri dönüşü heyecanlı olsa da karşılaştığı ortam onu biraz hayal kırıklığına uğratmıştır. Bu hayal kırıklığının sebebi ise, Meşrutiyetin ilan edilmesiyle birlikte imparatorluktaki tüm sorunların çözüleceği, yasakların kalkacağı ve hürriyetin geleceği düşüncesinin zaman geçtikçe kendini karamsarlığa bırakmış olmasıdır. Bu durumu Akçura şu şekilde tahlil etmiştir:

‘‘Türkiye’de değişiklik olduğunu işitmeyen, her halde bir kişi de kalmamıştır artık. Ama bu değişikliğin tabiatını düşünen çok oldu mu ki? Şimdiye kadar benim gördüklerime bakıldığında, değişiklik sadece idaridir: eskiden padişahlığın idaresi sadece bir kişi elinde idi, o kişi yanındaki müneccim ve muskacı, para işlerini çok iyi bilen birkaç hizmetçisi ile görüşüp, iş yürütüyordu... Şimdi, padişahlığın idaresi o bir kişinin elinden çıktı, yanındaki müneccim ve muskacıların çoğu dağıldı, idare sekiz on kişiden mürekkep nazırlara geçti, halkın idare hakkında düşünce belirtmesi değil, hatta bir fil işe karışmasına izin verildi.’’ (Akçura, Sürgünden İstanbul’a Darülhilafet Mektupları, 2016, s. 111). Akçura, tüm bu tahlillerini İstanbul sokaklarında ve Mebusan Meclisinde insanları dinleyerek ve gördüklerini analiz ederek oluşturmuştur. Kendi ifadesiyle halk bir fiil işe karışmış olsa da idare üzerine bir düşünce üretmesine izin verilmemiştir. Çünkü Akçura’ya göre, meşrutiyet gerçekleşmiş olmasına rağmen ülke siyasetinde değişen bir durum olmamıştır ve o, dışarda kalıp gözlemlemeye ve hâlâ siyasette ile toplumda etkisi gözükmeyen Türkçülük fikrini işlemeye çalışmıştır. Öyle ki, Berk’in çalışmasında ifade ettiği şu tespitler dikkat çekmektedir:

‘‘Georgeon’a göre Akçura’nın İttihat ve Terakki’ye girmeyi reddetmesinin ardında öncelikle onun ittihatçılarla arasındaki mesafeyi ve kendi hareket özgürlüğünü koruma kaygısı bulunmaktaydı’’ (Berk, 2017, s. 485). Özellikle Akçura’nın kendi hareket özgürlüğünü korumak istemesi ve buna uygun şekilde dönemin en etkin cemiyeti İttihat ve Terakki’yle arasına mesafe koyması önemli bir davranıştır. Sonuçta, kendisi en başta bir aydındır, topluma dair bir sorumluluk hissetmekte ve taşıdığı düşüncelerini özgürce söylemek istemektedir.

Akçura, Meşrutiyetin beklentileri karşılayamayışının yarattığı olumsuz durumlara rağmen çalışmalarına devam etmiştir. Darülfünun’da ve Mülkiye Mektebinde tarih dersleri vermeye başlamış ve aynı süreçte Türkçülük fikrinin önemli taşıyıcısı olacak olan Türk Yurdu Dergisini 1911 yılında, Türkçülük fikrini paylaştığı arkadaşları ile birlikte kurmuştur (Akçura, Türkçülüğün Tarihi, 2018, s. 246). Hemen ardından da 1912 yılında Türk Ocakları’nın kuruluşu gerçekleşmiştir (Akçura, Türkçülüğün Tarihi, 2018, s. 249).

I.Dünya Savaşı sonrası da Akçura İstanbul’da siyasi faaliyetlerde bulunmaya devam etmiştir. Fakat işgalci kuvvetlerin meclisi tehdidi ve kapatması sonrası Anadolu Hareketine katılmış ve burada aldığı birkaç görev sonrası, 1923 yılında İstanbul mebusu olarak mecliste yer almıştır. Mebusluk, öğretmenliğine engel olmamış ve 1925 yılında Ankara Hukuk mektebinde ders vermeye başlamıştır. Ayrıca Akçura, Türk Tarih Kurumu’nun kuruluşunda ve başkanlığında aktif görev

almıştır ki, bu durum Türkçülük fikrinin o dönemin siyasetinde önemli bir yer tuttuğunu da göstermektedir. 1933 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasi Tarih profesörü olan Yusuf Akçura, 11 Mart 1935 yılında İstanbul’da vefat etmiştir.

3. YUSUF AKÇURA DÖNEMİNİN SİYASİ AKIMLARI

Yusuf Akçura, yaşadığı dönemdeki birçok fikir akımını incelemiştir. Bu incelemeler sonucunda çeşitli değerlendirmelerde bulunmuştur ve bu değerlendirmelerden hareketle kendi fikrini olgunlaştırmaya başlamıştır. Bu açıdan Akçura’nın fikirlerini incelemeye önce, dönemin fikir akımlarının neler olduğunu bilmemiz gerekmektedir. İmparatorluğun en sancılı yıllarında ortaya atılan bu fikirler, birer kurtuluş reçetesi olarak görülmüştür. Bu fikir akımları imparatorluktan cumhuriyete geçiş sürecinde yaşanan olaylarla sırasıyla ön plana çıkmıştır ve topluma aktarılmıştır. Bu süreçte ön plana çıkan fikir akımları ise, Osmanlıcılık, İslamcılık, Türkçülük ve Garpcılık olmuştur.

3.1. Osmanlıcılık Fikri

“Osmanlıcılık” fikir akımı, Fransız İhtilali ile tüm dünyaya yayılan milliyetçilik akımına karşı ortaya atılmıştır. Bu akım, gücünü korumayı hedefleyen, birçok din ve etnik yapıyı bünyesinde barındıran Osmanlı İmparatorluğu’nun, özellikle “Gülhane Hatt-ı Hümayunu” ile başlayan reform sürecinde ön plana çıkmıştır. Amaç ise, Osmanlı toplumunu dinsel ve etnik ayrımlarına rağmen bir arada tutmayı başarmaktır (Lewis, 2017, s. 149; Zürcher, 2017, s. 84-85).

Türköne, Osmanlıcılık fikrinin temel politikasını şu şekilde ifade etmektedir: “*Osmanlıcılık fikrinin dayandığı esas imparatorluk bünyesinde yaşayan farklı milletleri, Osmanlı sıfatı ile tek bir millet haline getirmektir.*” (Türköne, 2012, s. 529). Bu anlamda farklı etnik ve dini yapıya sahip bu toplulukların kaynaştırılması ile bir Osmanlı toplumu haline getirilmek istenmiştir ve ayrıca Osmanlı İmparatorluğu’nda laik kurumların meydana gelmesi süreci de başlamıştır. Osmanlıcılık fikri, oluşturmak istediği yapı itibarıyla Osmanlı milliyetçiliği olarak da ele alınmaktadır. Bu hususta Türköne tarafından yapılan değerlendirme şu şekildedir:

“*bu fikir, doğrudan devlet katında üretilen ve resmen savunulan bir tür milliyetçiliktir...Osmanlı milliyetçiliğinin resmi karşılığı İttihad-ı Osmani, doktoriner ifadesi ise İmtizac-ı Akvam ve İttihad-ı Anasır (Kavimlerin Kaynaştırılması ve Unsurların Birliği) şeklinde formüle edilmiştir.*” (Türköne, 2012, s. 529-530). Öyle ki, Osmanlıcılık fikri özellikle Tanzimat Dönemi devlet adamları ve yine bu dönemde yetişen Osmanlı aydınları tarafından imparatorluğun kurtuluş reçetesi olarak görülmüştür ve uygulanmaya çalışılmıştır. Bu fikir akımının yarattığı etki imparatorluk bünyesindeki farklı din ve etnik yapıdaki toplulukların, bağımsızlıklarını kazanması ile zayıflamıştır ve yerini yeni fikir akımlarına bırakmıştır. Fakat tam olarak bu akımın ortadan kalkması Osmanlı İmparatorluğu’nun I.Dünya Savaşını kaybetmesiyle, yani cumhuriyetin ilan edilmesiyle olmuştur.

3.2. İslamcılık Fikri

“İslamcılık” fikri, “*Batı emperyalizminin dünya çapındaki yayılışı karşısında, ülkelerinin sömürgeleştirilmesine karşı tepki gösteren Müslümanların duygu ve düşüncelerini dile getiren, buna İslamiyette çare arayan akım olarak tanımlanabilir.*” (Akşin, 2007, s. 98) şeklinde açıklanmaktadır. İslamcılık fikrini Sultan II.Abdülhamid etkili bir politik fikir olarak kullanmıştır. İslamcılık fikriyle, İslam birliği ve hilafet düşüncesini ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Burada iç ve dış politika olarak ayrılabilir iki amaç bulunmaktadır. İç politikadaki amaç, İslam birliğini kullanarak milliyetçilik fikri ile, Hristiyan tebaada gözükken ulusalcı hareketlerin, Müslüman tebaada gerçekleşmesini engelleyip bir arada tutmakken, dış politikadaki amaç ise, hilafet makamını kullanarak diğer Müslüman toplumlarla etkileşim kurup Fransa ve İngiltere gibi Müslüman sömürgeleri olan devletlere karşı bir politik güç elde edilmeye çalışılmasıdır (A.K.Yasamee, 2018). Ayrıca II.Abdülhamid, İslamcılık fikrini kendi kontrolünde bir güç olarak kullanmak istemiş ve kendi kontrolü dışında bu fikir akımına dair bir harekete de izin vermemeye çalışmıştır. Bu durumdan dolayı İslamcılık fikrinin asıl gelişmesi ise, II.Meşrutiyet’in ilanı ile gerçekleşmiştir. Bu

noktada II.Meşrutiyet sonrası İslamcılık fikrinin hızla gelişmesine, özellikle Balkanlarda artan çatışmalar, Müslüman olmayan toplulukların bağımsızlıklarını kazanması gibi durumlar etkili olmuştur.

II.Meşrutiyet sonrası gelişim gösteren İslamcılık fikrine dair, Sina Akşin, “Çağdaşçı İslamcı” ve “Çağdaşçı Olmayan İslamcı” olarak bir ayrıma gitmektedir. Çağdaşçı İslamcılığın ilk temsilcisi olarak da Namık Kemal ifade edilir. Namık Kemal’le ilgili olarak Osmanlıcılığın babası olduğunun da ifade edildiğini belirtmeliyiz ki, bu durum bize Osmanlı aydınlarının devletin birliğini ve bütünlüğünü koruyacak şekilde, siyaset ve politika oluşturduklarını da göstermektedir.

Namık Kemal dışında Çağdaş İslamcı olarak ifade edebileceğimiz kişiler; Cemalettin Efgani, Sait Halim Paşa, Şehbenderzade Ahmet Hilmi, Mısır’da Muhammed Abduh, Hindistan’da Muhammet İkbâl gibi isimlerdir. Çağdaşçı olmayan İslamcılara örnek ise, Ahmet Naim ve Mustafa Sabri gibi kişilerdir (Akşin, 2007).

İslamcılığın yayın organı ise, Sebilürreşad’dır.

3.3. Türkçülük Fikri

Bu fikrin gelişimi, dil, tarih, edebiyat alanlarındaki araştırmalar ile başlamaktadır. Bu araştırmalarla toplum bilinçlendirilmiştir ve yaşanan siyasal ve toplumsal olaylarla Türkçülük fikri işlenmeye başlanmıştır. Öyle ki Türkçülük fikri için, “*Bu bilinçlenmedeki önemli gelişmelerden biri herhalde Yusuf Akçura’nın Üç Tarz-ı Siyaset kitapçığı*” (Akşin, 2007, s. 101) şeklinde bir değerlendirme bile yapılmıştır. Bu noktada Akçura’nın fikir olarak benimsediği Türkçülük fikrinin ayrıntılı incelemesini, Akçura’nın fikrini inceleyeceğimiz bölümde yapacağımızı ifade etmeliyiz.

Bununla birlikte, Türk milliyetçiliğinin siyasal alanda işlenmesi ile ortaya çıkan “Türkçülük” fikri, özellikle İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin devletin iktidarını tam anlamıyla kontrol altına aldığı ve Türkçülük fikriyatını resmiyette olmadan uygulamaya çalışması ile önem kazanmıştır. Bu fikrin hızla gelişmesinde ise, I.Dünya Savaşı ve bu savaş sonrası Anadolu’da gerçekleştirilen işgal hareketlerine karşı oluşan toplumsal direniş hareketleri gibi durumların etkili olduğu söylenebilir.

Bu fikri desteklemiş aydınlara örnek olarak Ziya Gökalp, Ahmet Ağaoğlu, Mehmet Emin Yurdakul, Ahmet Ferit Tek gibi isimleri ifade edilebilir. Ayrıca bu fikri destekleyen aydınlar, 1911 yılında Türk Yurdu Dergisini yayın hayatına kazandırmış ve bir süre sonra da Türk Ocakları’nı kurarak okumaya gelen Türk öğrencilerine hem destek hem de fikirlerini ifade edecekleri ve yayacakları bir yapı meydana getirmişlerdir (Akçura, Türkçülüğün Tarihi, 2018).

İmparatorluğun yıkılması sonrası kurulan yeni devlette Türkçülük fikri ana bir yapıyı oluşturmuştur ve ulus-devlet yapısı inşa edilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte cumhuriyetle dil, tarih, edebiyat alanındaki araştırmalarda Türklük ön planda tutulmuştur ve Türklerin kültürü üzerine yapılan çalışmaların sayıları artmıştır. Bu çalışmaların etkileri ise siyasal alanda da etkilerini gösterecektir.

3.4. Garpcılık Fikri

Bu fikir de diğer fikirler gibi devletin nasıl kurtarılacağına dair çözüm üretmeye çalışan ve bu çözümü Batı’ya benzemekte, Batı’nın gelişiminin incelenip alınmasında bulan bir fikir akımıdır.

Bu fikre dair, Sina Akşin şu aktarımı yapmıştır:

“Hilmi Ziya Ülken Garpcılık akımını 4 kümede ele almaktadır:

1.Tanzimat medeniyetçileri. Bunlar, Tanzimat’ın temel öğretisi olan Osmanlıcılığa inana ve bunun gereği olan İttihad-ı anasır’ı sağlamak için Garpcılığı isteyenlerdi...

2.Kabahati toplum yapımızda bulup, burada Anglosakson toplum yapısını geliştirmek isteyenler...

3.Servet-i Fünun ve Ulum-u İktisadiye ve İçtimaiye dergileri çevresinde toplanan pozitivistler...

4.Batı’ya hayran, köktenci(radikal) Garpcılar...” (Akşin, 2007, s. 99-100).

Bu tanımlamayla Türk Siyasal hayatında önemli bir yer tutan bu fikir akımı özellikle cumhuriyetin ilanı ile birlikte daha da ön plana çıkacaktır.

4. YUSUF AKÇURA'NIN FİKİR DÜNYASI

Hayatının anlatıldığı bölümde ifade edildiği gibi Yusuf Akçura, Türkçülük şuurunu Harbiye sıralarındayken almıştır. Bu süreçte Akçura'yla ilgili olarak, Osmanlı İmparatorluğu içindeki Jön Türk hareketleri ile olan etkileşiminin yanı sıra Kazan'a yaptığı gezilerde İsmail Gaspıralı gibi şimal Türkçülüğünün gelişiminde önemli katkıları olan isimlerle de etkileşim halinde olduğu dikkat çekilmesi gereken bir noktadır. Bu nokta da Akçura tarafından gerçekleştirilen Türkçülük faaliyetleri daha çok kültürel etkinlikler olarak görülse de tüm dünyadaki Türklere, Türklük bilincini kazandıracak çalışmalar olduğu ifade edilebilir.

Akçura'nın bu kültürel faaliyetleri, siyasal alana taşınmasına ve siyasal alanda düşünmesine yardımcı olacak birikim, Paris'te aldığı eğitim olmuştur. Bu durum Akçura tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Akçuraoğlu, Ulum-i Siyasiyye Mektebi'nde aldığı derslerle milliyetçiliği ve Türkçülüğü siyaset sahasında düşünmeye başlamıştı.” (Akçura, Türkçülüğün Tarihi, 2018, s. 183). Akçura'nın ifade ettiği siyasal alanda düşünme sadece Türkçülük üzerinden bir okuma yaptığı şeklinde değerlendirilmemelidir. Aksine Akçura, dönemin diğer fikirlerini ve bu fikirlerin fayda ve zararlarının karşılaştırıldığı bir değerlendirme süreci gerçekleştirmiştir. Akçura, bu süreçte hem toplumun nabzını tutan bir gazeteci, hem de topluma önderlik eden bir aydın öğretmen olarak karşımıza çıkmaktadır.

Akçura, Türk siyasal hayatına dair düşüncelerini 1904 yılında Kazan'da yazdığı ve Mısır'daki Türk gazetesinde çıkardığı bir makale ile ortaya koymuştur. Bu makalenin adı, ‘‘Üç Tarz-ı Siyaset’’tir. Kimilerine göre ‘‘Türkçülüğün Manifestosu’’ olarak kabul edilen Üç Tarz-ı Siyaset; bir imparatorluğun en çalkantılı döneminde ortaya çıkan fikir akımları arasında karşılaştırmalı bir tahlilin yapıldığı ve okuyucuya bu tahlillerin değerlendirilmesinin verilmiş olduğu bir makedir (Akçura, Üç Tarz-ı Siyaset, 2018).

Bu makalede Akçura, yukarıdaki ilgili bölümde açıklanmış olunan, Osmanlılık, İslamcılık ve Türkçülük fikirleri üzerine bir inceleme yapmıştır ve makalenin ilk bölümüne bir takım sorularla başlamıştır:

“Lakin hangi toplumun menfaatine çalışmalıyız?... Ben Osmanlı ve Müslüman bir Türküm, binaenaleyh Osmanlı Devleti, İslamiyet ve bütün Türklere hizmet etmek istiyorum. Lakin siyasi, dini ve nesebi olan bu üç toplumun menfaatleri müşterek midir? Yani birisinin kuvvetlenmesi, diğerlerin de kuvvetlenmelerini tetikleyici olur mu?” (Akçura, Üç Tarz-ı Siyaset, 2018, s. 85). Bu bölümü takip eden süreç fikir akımlarının tek tek incelenerek menfi ve müspet noktalarının okuyucuya verilmesidir. Bu noktada Akçura, fikir akımlarını incelemeye kronolojik bir sıra takip ederek başlamıştır.

İlk incelenen Osmanlılık fikridir. Yukarı da açıklandığı gibi Osmanlı İmparatorluğunu ayakta tutmak için ortaya atılan ilk düşünce Osmanlılıktır ve Akçura'da, bundan dolayı ilk olarak Osmanlılık fikrini incelemeye başlamıştır. Bu nokta da Osmanlılık fikrinin Osmanlı İmparatorluğu'nun mevcut varlığını korumada uygulanabilecek ilk çare olduğunu ifade etmişse de bu fikrin uygulanmasının önündeki engelleri ortaya koymuştur ve Osmanlılık fikrinin bir başarı kazanamayacağını ifade etmiştir. Bu engelleri ise şu şekilde sıralamıştır:

1. Bu birleşme ve kaynaşmayı Müslümanlar ve bilhassa Osmanlı Türkleri istemiyordu...

2. İslam istemiyordu, zira mensuplarının hakiki menfaatlerini pek maddi ve beşeri bir nokta-i nazardan gözetken kuvvetli din, Müslim ve gayrimülimin tamamen hukuk eşitliğini asla kabul etmiyor...

3. Gayrimüslim tebaa da istemiyordu. Zira hepsinin son zamanlardaki ilerleyişleriyle şaşılandırılan mazileri, istiklalleri, hükümetleri vardı...

4. Osmanlıların en büyük düşmanı Rusya ile, onun hizmetçisi ve öncü birlikleri olan küçük Balkan hükümetleri istemiyordu...

5. Avrupa efkar-ı umumiyyesinin (kamuoyunun) bir kısmı da istemiyordu...’’ (Akçura, Üç Tarz-ı Siyaset, 2018, s. 88-89-90).

Daha sonra İslamcılık fikrini inceleyen Akçura, yine yukarıda ifade edildiği gibi İslamcılık fikrinin geçirdiği tarihi süreci bizlere aktarmıştır ve ona göre İslamcılık, Osmanlı İmparatorluğu’nda uygulanabilecek kuvvetli bir fikir olarak ortaya çıkmıştır. Akçura, değerlendirmelerini bu nokta da bırakmamıştır ve bu fikir hakkında bir müspet, birde menfi olmak üzere iki durum tespitinde bulunmuştur. Bu tespitlerini, iç ve dış politika ayrımında bulunarak aktarmıştır. İç politikada, özellikle Gayrimüslim tebaanın bağımsızlığını kazanması durumundan dolayı tecelli eden olaylardan sonra etnik farklılıkları olan Müslüman tebaanın, bir bütünlük haline getirilebileceği ve bundan dolayı bu fikrin daha rahat uygulanabileceği ifade edilmiştir; dış politikada ise, Müslüman azınlığa sahip İngiltere, Fransa, Rusya gibi devletlerin bu duruma sessiz kalmayarak izin vermeyecekleri ve bundan dolayı da bu fikrin uygulanmasının zor olabileceği ifade edilmiştir (Akçura, Üç Tarz-ı Siyaset, 2018).

En son Türkçülük fikrini incelemeye alan Akçura, diğer fikir akımlarında olduğu gibi ilk önce Türkçülük fikrinin bir tahlilini yapmıştır. Bu tahlille de menfi ve müspet noktaların ortaya konduğu Türkçülük fikrinin uygulanmasının önündeki engellere dair açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklamada İslamcılık fikrinde olduğu gibi iç ve dış politika üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. İslamcılıktan farklı olarak bu sefer iç engeller daha büyük görülmüş, dış engeller daha az bulunarak olumlu bir nokta olarak kabul edilmiştir. İç politikada Türkçülük fikrinin uygulanmasının; Türkler arasında milliyetçilik fikrinin daha yeni olması, Türk olmayan Müslümanların varlığı ve İmparatorluktan bağlarının kopma ihtimallerinin doğabilecek olması gibi durumlardan dolayı zor olabileceği ifade edilmiştir. Dış politikada ise, Osmanlı dışındaki diğer Türklerin sadece Rus imparatorluğunun tebaası olması, bu tebaanın özgürleşmesinin Rusya’ya vereceği zararı diğer büyük devletlerinde destekleyebileceği ve bu destekle sadece Rusya ile baş etmenin kolay olabileceği gibi tespitlerde bulunmuştur. Bu tespitler üzerinden dış engelin pek olmadığı ve Türkçülük fikrinin uygulanmasının daha kolay olabileceği ifade edilmiştir (Akçura, Üç Tarz-ı Siyaset, 2018).

Makalede dikkat çeken nokta Akçura’nın, İslamcılık ve Türkçülük fikirlerini inceledikten sonra bu fikirler hakkında Osmanlıcılık fikrinde olduğu gibi net bir karara varmamasıdır. Çünkü Akçura, her iki fikrinde menfi ve müspet noktalarını ortaya koyduktan sonra hangi fikrin daha uygulanabilir olduğuna dair bir sonuca varmamıştır. Bu sonuca varmadığından dolayı da makalesini hem kendisine hem de okuyucuya bir soru olarak yönelttiği şu sözlerle bitirmiştir:

“...yine önüme dikilmiş cevap bekliyor. Müslümanlık, Türklük siyasetlerinden hangisi Osmanlı Devleti için daha faydalı ve uygulanabilirdir?..’’ (Akçura, Üç Tarz-ı Siyaset, 2018, s. 99).

Akçura, kendi makalesini soruyla bitirmiştir ve bu sorunun cevabı o günün siyasal şartları içinde Osmanlı İmparatorluğu içinde yer alan farklı din ve etnik yapıya sahip toplulukların siyasi davranışlarına göre şekillenmiştir. Akçura’nın, Türk siyasal hayatında oluşacak bu şekillenmeye dair etkisiyle ilgili olarak ise, ilk önce Türk siyasal hayatındaki bu fikir akımlarının bir tahlilini yapıp o günün toplumuna sunması dikkat çekilmesi gereken önemli bir noktadır. Bu tahliliyle birlikte Akçura, Türk siyasal hayatının bir resmini çekmiş ve günümüzdeki siyasi fikirlere dahi etki etmeye devam edecek fikir akımlarının nasıl ve neden ortaya çıktıklarını göstermeye çalışmıştır. Akçura’nın çalışması bir başlangıçtır ve bu başlangıç Türk siyasal hayatı üzerine yapılan çalışmalarda ilk bakılması gereken nokta olacaktır.

Akçura, her ne kadar Üç Tarz-ı Siyaset adlı makalesinde İslamcılık ve Türkçülük fikirleri arasında net bir karara varamasa da daha sonra tüm benliği ile sahiplenip, işleyeceği Türkçülük fikrine dair olan olumlu bakışını bu eserdeki bazı noktalarda vermektedir. Öyle ki, Akçura'nın, eserde Türk milliyetçiliğine dair yaptığı değerlendirmeler, Türkçülük ve İslam arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiğine dair bakış açısını da vermiştir. Türkçülük ve İslam arasındaki ilişkiye dair bakış açısı ise şu şekilde ifade edilmiştir:

“Lakin şu da unutulmamalıdır ki zamanımızda birleşmesi muhtemel Türklerin büyük bir ekseriyeti Müslümandır. Bu cihette İslam dini büyük Türk milliyetinin teşekkülünde mühim bir unsur olabilir... Dinler, dinler olmak haysiyetiyle gittikçe siyasi ehemmiyetlerini, kuvvetlerini kaybediyor, sosyal olmaktan ziyade şahsileşiyor, toplumlarda vicdan serbestisi, dinlerin birliği yerine kaim oluyor, dinler toplumların işlerinin düzenleyicisi olmaktan vazgeçerek kalblerin rehberliği ve müşridliğini üstleniyor... Bu yüzden dinler ancak ırklarla birleşerek, ırklara yardımcı ve hatta hizmetçi olarak siyasi ve sosyal ehemmiyetini muhafaza edebiliyor.” (Akçura, Üç Tarz-ı Siyaset, 2018, s. 97). Bu bilgilerden yola çıkarak Akçura'nın, Avrupa toplumunda Rönesans ve Reform hareketleriyle birlikte din anlayışında gerçekleşen değişimi iyi analiz ettiği söylenebilir. Zira, dinin siyasette veya devlet işlerinde olan kuvvetinin azaldığının tespit edilip bunun yerine dinin gücünün topluma birlik ve bütünlüğe davet edecek şekilde kanalize edildiğini görmesi önemlidir. Bu durum Akçura'yla ilgili yapılan bir çalışmada şu şekilde tespit edilmiştir:

“Din ve toplum arasındaki bu karşılıklı ilişkinin önemine vurgu yapan Akçura, Türk toplumunun din anlayışındaki eksiklik ve yanlışlıklarının giderilerek, milletleşme ve çağdaşlaşma sürecinde dinden yarar sağlaması gerektiğini savunmuştur.” (Şahin, 2017, s. 139). Ayrıca, aynı çalışmadaki diğer bir tespit şu şekildedir: *“Akçura, dini sosyolojik bir gözlemlerle ele almış, her konuda olduğu gibi din konusunda da akılcı bir tutum sergilemiştir. O, dini milli duyguları pekiştiren bir araç olarak görür. Bireylerin özel yaşantılarında dini vecibelerini yerine getirmelerini, toplumsal hayatta ise dinin sadece dayanışmacı yönüyle bağlantı kurulmasını dile getirir.”* (Şahin, 2017, s. 141-142). Akçura hakkındaki bu değerlendirme, sonraki zamanlarda Türk siyasal hayatının izleyeceği yol hakkında, din anlayışına dair gerçekleştireceği bakış açısını ve Cumhuriyet Döneminde laiklik ilkesi ile din ve devlet işlerinde bir ayırım yapılarak dinin bireyin kişisel inancına indirgenmesi sürecini vermesi açısından önemlidir.

1908 yılına geldiğimizde Akçura, Üç Tarz-ı Siyaset kitabının sonunda İslamcılık ve Türkçülük fikirlerinden hangisinin daha faydalı olacağına dair soruya cevap bulmuştur:

“Akçuraoğlu, Üç Tarz-ı Siyaset makalesini bir sual ile bitirmiş olmakla beraber, Rusya'dan geldiği zaman bütün Türk aleminde, kültür ve siyaset sahalarında, milliyet fikrinin tatbiki kabil ve nafi (uygulanabilir ve faydalı) olduğuna kanaat getirmiş oluyordu.” (Akçura, Türkçülüğün Tarihi, 2018, s. 197).

Bu düşünceyle ayak bastığı İstanbul'da meşrutiyetin yarattığı havayı incelemiştir ve her daim yaptığı gibi bir muharrir olarak şimal ve garp Türkçülüğü arasında bilgi aktarımında bulunarak milli şuuru arttırmaya çalışmıştır. Örneğin, bir eserinde Cevdet Paşa'nın yapmış olduğu bir tespitle ilgili olarak, *“Cevdet Paşa'nın, pek haklı olarak tavsiye ettiği bu siyasete bir isim takmak lazım gelirse, ırk veya Türklük siyaseti namı verilebilir.”* şeklinde bir yorum getirmiştir (Akçura, Şark Meselesine Dair, 2017, s. 86). Öyle ki, Akçura ile Türkçülük fikri arasındaki şu tespit yukarıdaki değerlendirmeyi anlamlı kılmaktadır:

“Türkçülük fikri, çok daha erken bir arka plana sahip olmasına rağmen, o döneme kadar sistematik olarak ele alınmamıştır. Ancak, çağdaş düzeyde sosyal problemleri de göz önünde tutulduğunda, özgün bir yapıyla dile getirilmesi ve yayımlanan eserlerle toplumun aydınlatılması Yusuf Akçura ile olmuştur” (Şahin, 2017, s. 134). Akçura'nın bu çalışmaları sadece bireysel bir çalışma olarak kalmamıştır. Kendi düşüncesini paylaşan aydınlarla ilk başta Türk Yurdu Dergisini kurmuşlardır. Bugün dahi ilmî ve edebî yayınlarına devam eden Türk Yurdu Dergisi nizamnamesindeki, *“Türk çocuklarına mahsus bir pansiyon açacak ve Türklerin zeka ve irfanca seviyelerinin yükselmesine ve*

iradat(iradelerine) ve teşebbüs sahibi olmalarına hizmet etmek üzere gazete çıkaracaktır” (Akçura, Türkçülüğün Tarihi, 2018, s. 246) ifadeleriyle yayım faaliyetine başlamıştır. Bu süreci hemen ardından Türk Ocakları'nın kuruluşu takip etmiştir. Türk Ocakları ise, nizamnamesine göre, “*İkinci madde- Cemiyetin maksadı: İslam kavimlerinin başlıca mühimi olan Türklerin milli terbiye ve ilmi, ictimai, iktisadi seviyelerinin terakki ve i'tilasıyla Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmaktır... Üçüncü madde- Cemiyet maksadını elde etmek için Türk Ocağı adlı kulüpler açarak dersler, konferanslar, müsamereler tertip, kitap ve risaleler neşretmeğe ve mektepler açmağa çalışacaktır”* (Akçura, Türkçülüğün Tarihi, 2018, s. 249-250) ifadeleriyle kurulmuştur. Türk Ocakları ve Türk Yurdu Dergisi Akçura'nın bir zamanlar Türkçülük şuurunu az bulduğu Türk milletine, Türkçülük fikrini taşıyacağı en önemli araçları oluşturmaktadır. Bu araçlar üzerinden oluşturulmak istenen amaç ise, kendi fikirlerini topluma ulaştırmak, toplumun en değerli fertleri olan gençleri eğitim hayatında desteklemek ve bu fikri daha ileri taşımalarına yardımcı olmaktır. Bu durumda Türk toplumunu ileriye taşıyacak bir nesli oluşturabilmek ana amaç olacaktır.

İstanbul'a dönmesi, Türk Ocakları ve Türk Yurdu dergisinin kurulması ile Akçura'nın, Türk milliyetçiliği fikrine dair analiz ve tanımlamalarını derinleştirdiği ifade edilebilir.

Akçura, “*Necat(kurtuluş), kim ne derse desin, Türkçülüktedir ve ancak Türkçülüktedir!..*” (Akçura, Siyaset ve İktisat, 2017, s. 28-29) ifadeleriyle fikrini daha açık ve net ortaya koymuştur, Türkçülük fikri üzerine şu analize yer vermiştir:

“bizde Türkçülük cereyanının gitgide iki kola ayrıldığını iddia etmek istiyorum... birisine demokratik Türkçülük, diğerine emperyalist Türkçülük diyebiliriz.” (Akçura, Siyaset ve İktisat, 2017, s. 28-29). Bu ayrıma dikkatleri çeken Akçura, takip edilmesi gereken yolun demokratik Türkçülük olduğunu da ifade etmiş ve nedenleri ile açıklamıştır. Öyle ki Akçura, kendisiyle ilgili şu değerlendirmede bulunmuştur:

“İki esâsi (esaslı) fikir vardır ki onların doğruluğuna tâ gençliğimden beri, kâni ve mümin (ikna olmuş ve inanmış) idim; ve elimden geldiği kadar da o iki fikrin hizmetçisi olmaya çalıştım. Bu iki fikirden birisi milliyetçilik (nasyonalizm), diğeri halkçılık (demokratizm)'dir.” (Akçura, Siyaset ve İktisat, 2017, s. 173).

I.Dünya Savaşı süreci ile Osmanlıcılık ve İslamcılık fikirleri iflas etmiştir, Türkçülük fikriyatı daha da sahiplenilmiştir ve üzerine daha çok çalışılarak toplum hayatında yer almaya başlamıştır. Bu noktada Akçura, I.Dünya Savaşına girilmesini Türk millet mefkûresinin oluşumu için olumlu bir adım olarak değerlendirmiştir. Bu düşünceyi oluşturan ana nokta ise, Çarlık Rusya'sının yıkılması ile Rusya'daki Türklerin oluşturdukları otonom yapıların varlığının geleceğe dair bir Türk birliği için ilk adımlar olarak yorumlanmasında yatmaktadır. Bugün tarihi okuduğumuzda Sovyetlerin kontrolü ele alması ile bu olay gerçekleşmese de Osmanlı İmparatorluğunun dağılması ile artık garp Türklüğünde, Türkçülük fikri daha kuvvetli bir şekilde işlenmeyi ve sahiplenilmeyi başarabilmiştir. Öyle ki, bu durumu Akçura, şu şekilde de ifade etmiştir:

“Türkçülük cereyanı, sabık Osmanlı İmparatorluğu içinde Türk halkının hayata nazarlarını muayyen bir cihete imale etmeye(belirli bir yöne çevirmeye) çalıştı ve icabat-ı şü'una muvafık(realitenin gereklerine uygun)olduğu için muvaffak da oldu: Bugün köhne ve mütezelzil(sarsılan)Osmanlı İmparatorluğu yok; genç ve dinç Türkiye milli devleti vardır.” (Akçura, Siyaset ve İktisat, 2017, s. 133).

Yeni devlet millî bir yapıda oluşmaktadır. Bu durum Türkçülük fikrinin görevini yerine getirdiği ve bittiği anlamına gelmemektedir. Asıl şimdi daha çok çalışmak ve üretmek gerekmektedir. Akçura'da bunun farkındadır ve “*Hasılı Türk Ocakları şimdiye kadar fikir sahasında yaptıklarını, bundan böyle fikir ve iş sahasında yaparak, Türk milli devletinin teessüsünde(kurulmasında) en gayur(gayretli) ve fedakar bir amil olmalıdır.”* (Akçura, Siyaset ve İktisat, 2017, s. 165) ifadeleri ile bu durumu dair görüşünü açıklamaktadır.

Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih kurumlarının oluşturulması, Millî İktisat'a dair adımlar atılmaya çalışılması gibi cumhuriyet dönemi politikaları Türkçülük fikrinin ve bu fikri bayraklaştıran Yusuf Akçura ve arkadaşlarının çalışmalarının emekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

5. YUSUF AKÇURA'NIN TÜRK SİYASAL HAYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Yusuf Akçura hakkında araştırmalar yaptığınızda, fikirlerini incelediğinizde, karşınızda Kazan'da doğmuş olan bir şimal Türkü'nün İstanbul'da eğitim alarak garp Türklüğünü tanıma fırsatı bulduğunu ve her iki dünya arasında bir köprü vazifesi kurduğunu görebilirsiniz. Bu köprü vazifesi, bir yandan şimal Türklüğünde yaşanan olayları, değerli Türkçüleri, fikir adamlarını, garp Türklüğüne aktarmak olurken diğer bir yandan da garp Türklüğünde cereyan eden olayların, fikri gelişmelerin ve fikir adamlarının şimal Türklüğüne aktarılması şeklinde tecelli etmektedir. Öyle ki, bu köprüyü taşıyan araçlar Türk Yurdu Dergisi ve Türk Ocakları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki kuruluş üzerinden tüm Türk dünyasına seslenen Akçura, Kırım'daki, Kazan'daki, Kafkasya'daki ve Orta Asya'daki Türkleri dil, tarih, fikir alanlarında birlik olmaya çağırılmaktadır.

Bu birlik olma çağrısı Kırım'ın, Kazan'ın, Kafkasya'nın ve Orta Asya'nın Sovyet yönetimi altına girmesiyle kesilmiştir. Hatta bu bölgelerde yaşayan Türkler arasında düşmanlıklar yaratılması sonucu Sovyet yönetimi altında kalan Türklerin arasında bir birlik olunma ihtimali de engellenmiştir. Ancak, Sovyet yönetimi altındaki bu bölgelerde yaşayan Türkler arasında ilişkiler kesilse de Türkiye'de yeni kurulan cumhuriyetle Türkçülük fikri işlenmiş ve bu fikirler de her daim bu bölgelerin insanlarına, değerlerine yer verilerek unutturulmamıştır.

Sovyetler Birliği bir anda dağılıp parçalara ayrılırken ise, Türkiye Türklüğü ile Orta Asya, Kırım, Kafkasya ve Kazan Türklüğü arasında köprü olan ilk isimlerden biri Akçura ve Akçura'nın Türkçülük üzerine yaptığı çalışmalarıdır. Çünkü Akçura, ömrü iki dünya olarak niteleyebileceğimiz bu dünyalar arasında geçmiş ve bu dünyaları birleştirmeye çalışan bir aydın olarak karşımıza çıkmıştır.

Akçura'nın bu noktada kurduğu köprü vazifesi, Türk siyasal hayatında tüm Türklerin birleştirilmesi gibi bir mefkûrenin ilk defa işlenmiş olmasıdır. Yukarıda ifade edildiği gibi Akçura'dan önce de Türkçülük fikrine dair çabalar olsa da Akçura'nın ilk defa sistemli bir şekilde bu fikri incelemesi ve değerlendirmesi dikkat çekilmesi gereken noktadır. Yine bu değerlendirme ve incelemelerden de öte Türkçülük fikrinin genç nesillere aktarılıp topluma ulaştırılması için arkadaşlarıyla çalışmalar yürütmesi, dergiler, kuruluşlar oluşturması Akçura'yı Türk siyasal hayatı için önemli kılmaktadır. Çünkü bugün dahi Türk siyasal hayatında önemli bir yeri olan Türkçülük fikri onun ellerinde filizlenmiştir.

Bugün, Türkçülük fikrinin Türk Dünyasında konuşulması ve bu fikrin nesillerden nesillere aktarılmasında en önemli pay, şüphesiz Akçura'nındır. Bu pay, sadece fikirlerle değil, minimum bu fikirler kadar hayatının her anında Türkçülüğü yaşaması ve yaşatması ile ilgilidir. Bugün Akçura, Türk siyasal hayatının en önemli düşünürlerinden biri olarak tarihimizde ve geleceğimizde yer almaktadır.

Akçura'nın Türk dünyasında gördüğü köprü vazifesi dışında özellikle Türkçülük fikrine getirdiği tanımlamalarda önemlidir. Bu tanımlamalara göz attığımızda, Akçura için Türkçülük emperyalist değildir, demokratiktir ve halkla beraberdir. Akçura, kendi haklarını kazanan ve bunları savunurken kendisi gibi diğer milliyetlerinde haklarına saygılı olunmasını ifade eden demokratik bir aydındır. Aynı zamanda halkçı kimliğiyle de topluma yönelen onun önündeki engellerin kaldırılarak ilerlemesinin sağlanmasını isteyen bir aydın olarak hareket etmiştir. Akçura'nın demokratik ve halkçı söylemleri, özellikle 1930'lu yıllarda Avrupa'da zirve yapan faşist akımları göz önüne aldığımızda dikkatle incelenmesi gereken noktalar. Sonuçta, Türkçülük fikrini ilk defa sistematik şekilde inceleyen Akçura, onun köklerine emperyalist bir su değil, demokratik ve halkçı bir su vermiştir. Bu durum Akçura'ya Türk siyasal hayatında önemli bir değer katmaktadır.

Tüm bunlarla birlikte Akçura'nın Üç Tarz-ı Siyaset makalesi ile o dönemin Türk siyasal hayatına dair incelemeler, değerlendirmeler ve tanımlamalar getirmesi incelediği fikir akımlarının bugün ki Türk siyasal hayatında gür veya zayıfta olsa yer alıyor olması, çalışmanın önem verdiği bir noktadır. Sonuçta, günümüzde özellikle Türkçülük fikrini savunanlar olmak üzere, İslamcılık ve Osmanlıcılık fikrini savunanlarda Akçura'nın makalesine bakmaktadır. Akçura'nın makalesindeki tespitlerin doğru veya yanlış olmasından ziyade, ilk defa tanımlanıp karşılıklı olarak fikirlerin ele alınmış olması, bu anlamda yine Akçura'yı Türk siyasal hayatında önemli bir yere koymaktadır.

6. SONUÇ

Yusuf Akçura'nın Türk siyasal hayatındaki yerinin incelendiği bu çalışmaya göre, Osmanlı ve Rus imparatorluklarının siyasal hayatlarının en hareketli dönemlerinde yaşamış, olaylara şahitlik etmiş ve bir fiil bu olayların içinde yer alarak mefkûresi bulunduğu Müslüman Türklere dair fikri, ilmi ve siyasi çalışmalar yapmış bir aydın profili görülmektedir. Öyle ki, bu aydın kabaca batı ve doğu diye tarif edebileceğimiz Türk dünyaları arasında köprü olmuş ve bu köprüyü inşa edecek şekilde kendini Türkçülük fikrinin anlatılmasına ve yayılmasına vermiştir. Akçura, Paris'te aldığı akademik eğitimin sayesinde, yaşadığı dönemde mevcut bulunan fikirleri analiz edip fayda ve zararlarını ortaya koymuş, toplum ve kendi için sorular yöneltmiş ve zamanla meydana gelecek olaylara göre kendine en yararlı ve faydalı bulduğu fikri savunmaya başlamıştır.

Akçura'nın bu çalışmalarında, en başta Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasal hayatının en hareketli döneminin fikir akımlarını inceleyip tanımlamış olması ve o günün şartları dahilinde bu fikirleri tartışmaya açmış olması yukarıda da ifade edildiği gibi Türk siyasal hayatı için çok önemli bir noktadır.

Akçura için Türkçülük, demokratiktir ve asla emperyalist olamaz. Dar milliyetçilik olarak yorumladığı bu emperyalist milliyetçiliğin kandan ve ölümden başka bir şey getirmeyeceğini ifade eder. Akçura, bir ulusun inşasını gerçekleştirmek için ön plana çıkardığı Türkçülük fikrini asla bir başka ulusa karşı ve yok edici bir anlayışla tanımlamaz ve açıklamaz. Son 200 yıllık Türk tarihini göze aldığımızda -özellikle Balkanlar ve Kafkaslarda Müslüman Türklere yapılan katliamları göz önüne aldığımızda - Akçura'nın, emperyalist milliyetçiliği kabul etmeyip demokratik olmayı savunması ve Türkçülük fikrini bu duruma uygun bir şekilde tanımlamış olması yine Türk siyasal hayatında önemli bir noktadır.

Sonuç olarak Akçura, hayatının son anına kadar Türkçülük fikrinin gelişimi için çalışan ve bu çalışmalarını her daim toplumun içinde bulunarak ifade etmeye çalışmış bir Türk aydınıdır. Onun ardında bıraktığı düşünce ve bu düşüncelerini yazdığı yazıları, kitapları bugün hala Türk siyasal hayatında geriye dönülerek incelenen, bugünün anlaşılması için araştırılan, Türkçülük fikrinin temel özelliklerini yansıtmaya açısından önem arz eden ve tekrardan incelenerek gelecek nesiller aktarılması gereken önemli eserlerdir.

KAYNAKÇA

A.K.Yasamee, F. (2018). *Abdülhamid'in dış politikası Düvel-i Muazzama karşısında Osmanlı 1878-1888*. İstanbul: Kronik Kitap.

Akçura, Y. (2016). *Sürgünden İstanbul'a Darülhilafet mektupları*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Akçura, Y. (2017). *Siyaset ve iktisat*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Akçura, Y. (2017). *Şark meselesine dair*. İstanbul : Ötüken Neşriyat.

Akçura, Y. (2018). *Türkçülüğün tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Akçura, Y. (2018). *Üç tarz-ı siyaset*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Akşin, S. (2007). *Kısa Türkiye tarihi*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Armaoğlu, P. (2007). *19. Yüzyıl siyasi tarihi (1789-1914)*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

- Berk, E. (2017). Yusuf Akçura ve fikirleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, s.479-509.
- Kurat, a. N. (2010). *Rusya tarihi başlangıçtan 1917'ye kadar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Lewis, B. (2017). *Modern Türkiye'nin doğuşu*. Ankara:Arkadaş Yayınevi.
- Şahin, B. (2017). Sosyolojik bağlamda Yusuf Akçura düşüncesi ve din. *Journal of Analytic Divinity*, s.129-149.
- Türköne, P. (2012). *Siyaset*. İstanbul: Etkileşim Yayınları.
- Uçarol, R. (2008). *Siyasi tarih 1789-2001*. İstanbul: Der Yayınları.
- Zürcher, E. J. (2017). *Modernleşen Türkiye'nin tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.